

گزارش نقد و بررسی

"لایحه اصلاح قانون پولی و بانکی کشور" و
"اظهار نظر کارشناسی توسط مرکز پژوهش -
های مجلس درباره لایحه اصلاح قانون پولی و
بانکی کشور"

شرکت نبض افزار رایان اندیش

خردادماه ۱۳۹۹

تاریخچه مستند:

اصلاحات	نویسندگان	تاریخ	نسخه
نگارش نسخه اولیه سند	محمدجواد حیدریان، هومن رضوی، محمدرضا جمالی	۱۳۹۹/۲/۲۳	۱,۰
اصلاح بازخوردها	محمدجواد حیدریان، هومن رضوی، محمدرضا جمالی	۱۳۹۹/۲/۳۰	۱,۱
اصلاح بازخوردها	محمدجواد حیدریان، هومن رضوی، محمدرضا جمالی	۱۳۹۹/۳/۱۹	۱,۲
اصلاح بازخوردها	محمدجواد حیدریان، هومن رضوی، محمدرضا جمالی	۱۳۹۹/۳/۲۴	۱,۳
اصلاح بازخوردها	محمدجواد حیدریان، هومن رضوی، محمدرضا جمالی	۱۳۹۹/۳/۲۵	۱,۴
اصلاح بازخوردها و تدوین نسخه نهایی	محمدجواد حیدریان، هومن رضوی، محمدرضا جمالی	۱۳۹۹/۳/۲۷	۱,۵

مقدمه

این گزارش با هدف نقد و بررسی لایحه "اصلاح قانون پولی و بانکی کشور" و همچنین گزارش "اظهار نظر کارشناسی توسط مرکز پژوهش‌های مجلس درباره: لایحه اصلاح قانون پولی و بانکی کشور" تهیه شده است. بانک مرکزی ج.ا. طی لایحه صدر اشاره، پیشنهاد حذف چهار صفر از واحد پولی و تغییر همزمان واحد از "ریال" به "تومان" را ارایه و دلایل خود برای این تغییرات را در چهار مورد به ترتیب زیر اشاره کرده است:

- صیانت از حیثیت پول ملی
- نزدیک شدن به ادبیات عرف مردم
- قرار گرفتن مجدد مسکوکات در چرخه مبادلات

بازگشت به این لایحه، معاونت پژوهش‌های اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی فروردین‌ماه ۹۹ گزارشی تحت عنوان "اظهار نظر کارشناسی توسط مرکز پژوهش‌های مجلس درباره: لایحه اصلاح قانون پولی و بانکی کشور" منتشر کرده است که در آن، انتقاداتی نسبت به لایحه مطرح شده است. گزارش پیش رو، مبتنی بر کارشناسی‌ها، تحلیل آمار تراکنش‌ها و مدل‌سازی‌هایی که توسط کارشناسان شرکت نبض افزار رایان اندیش صورت گرفته است، ضمن تایید بخش‌هایی از گزارش مرکز پژوهش‌ها، انتقاداتی را نسبت به نکات مغلوپ و مغفول این گزارش و لایحه "اصلاح قانون پولی و بانکی کشور" طرح می‌کند که اهم و خلاصه آن به شرح زیر بوده و شرح تفصیلی آن در ادامه گزارش ارایه شده است:

۱. لزوم توسعه ضرب مسکوکات و چاپ و نشر اسکناس‌ها با ریزدانه‌گی مناسب در صورت حذف ۴ صفر یا بدون آن
۲. لزوم حذف چهار صفر به همراه اصلاحات لازم در نحوه ضرب سکه و چاپ اسکناس، همزمان با اصلاحات زیربنایی در اقتصاد و بانکداری.
۳. ضرورت اصلاح مدل کارمزد (به تبع آن مدل کسب و کار) در شبکه بانکداری و پرداخت الکترونیک به منظور کاهش هزینه بانک‌ها.
۴. استفاده از فناوری‌های نظارتی (RegTech) به همراه مدل‌سازی و شبیه‌سازی در بانک مرکزی به منظور بهبود فرآیند قانون‌گذاری در پرداخت‌های خرد و اصلاح گزارش شاپرک.
۵. لزوم محاسبه و لحاظ کردن تورم در اثر گرد شدن (رند شدن) مبالغ تراکنش‌های پرداخت به دلیل فقدان مسکوکات خرد.
۶. لزوم چاپ و نشر اسکناس با مبالغ بزرگ‌تر از ۵۰ هزار تومان (با توجه به افزایش سطح قیمت‌ها).
۷. بررسی تهدیدات از جنس آفند غیرعامل به دلیل تمرکز نظام‌های پرداخت و بانکداری الکترونیک کشور و عدم تولید و توزیع اسکناس و مسکوکات به میزان کافی.
۸. لزوم کاهش فشار و هزینه عملیاتی بانک‌ها در پردازش تراکنش‌های خرد.
۹. ضرورت مهار رشد نقدینگی به عنوان عامل اصلی تورم، چه به صورت درون‌زا (در بانک‌ها) و برون‌زا (در بانک مرکزی) و برقراری تناسب بین پول و شبه پول.

لزوم توسعه ضرب مسکوکات و چاپ و نشر اسکناس‌ها با ریزدانی مناسب

در صفحه ۵ گزارش مرکز پژوهش‌ها این چنین ذکر شده است:

مطابق جداول ۱ و ۲، هزینه تولید مسکوکات فعلی و رایج، از ارزش مبادلاتی آن‌ها بیشتر است و بانک مرکزی مدعی است که این مساله موجب شده تا تولید سکه به صرفه نباشد یا ارزش فلزی که برای تولید سکه به کار رفته، بیشتر از ارزش اسمی آن باشد فلذا این امر موجب شده است که مسکوکات از چرخه خارج شده و مبادلات مبتنی بر سکه کاهش یابد.

جدول ۱ - آمارهای مربوط به ارزش اسکناس و مسکوک

ریال		
۱۹۰۰	هزینه متوسط انتشار هر واحد اسکناس	
۳۴۴	هزینه متوسط محو هر واحد اسکناس	
۳۰۸۸	۱۰۰۰ ریالی	هزینه تولید مسکوک
۵۱۶۰	۲۰۰۰ ریالی	
۸۱۸۴	۵۰۰۰ ریالی	

جدول ۲ - آمارهای مربوط به تعداد اسکناس و مسکوک

قطعه / برگ		
۲۶	ایران	سرانه مسکوک
۴۹	سوئد	
۸۱	ترکیه	
۸۳	ایران	سرانه اسکناس
۲۰	سوئد	
۲۴	ترکیه	

نقد نبض‌افزار به بانک مرکزی:

براساس جدول صفحه ۵، سرانه اسکناس در ایران بیشتر از کشورهای همسایه مانند ترکیه و بیشتر از کشورهای اروپایی مانند سوئد است. این در حالی است که بانک مرکزی هیچ ابزاری برای مدل‌سازی و تخمین سرانه، توزیع و گردش اسکناس ندارد و آمار منتشر شده بر اساس گزارش اداره مسکوکات این بانک است. تخمین به دست آمده توسط این اداره بر اساس میزان چاپ و امحا سالانه اسکناس به دست آمده است. به دلیل عدم وجود معیار دقیقی از حجم در گردش از هر واحد پولی برای چاپ و نیز وجود عواملی مانند گم شدن اسکناس و سکه یا عدم جمع‌آوری تمامی اسکناس‌های مستهلک و ذوب مسکوکات، محاسبه سرانه از این روش دقیق و قابل استناد نیست.

سرانه مسکوکات در کشور نسبت به کشورهایمانند ترکیه و سوئد به دلیل عدم صرفه اقتصادی ضرب آن‌ها، کمتر است. شایان ذکر است که طبق گزارش منتشر شده توسط وزارت خزانه‌داری آمریکا در سال ۲۰۱۸، هزینه ضرب هر سکه ۱ سنتی به طور تقریبی برابر ۲ سنت و هزینه ضرب هر سکه ۵ سنتی برابر ۷/۵ سنت است. با این وجود، در سال ۲۰۱۸ حدود ۷/۵ میلیارد سکه ۱ سنتی و ۱/۲ میلیارد سکه ۵ سنتی توسط وزارت خزانه داری آمریکا برای تسهیل پرداخت نقد ضرب و توزیع شده است. بنابراین، با وجود به صرفه نبودن ضرب واحدهای پولی خرد، این واحدهای پولی نقش بسیار مهمی در گردش پول نقد دارند و عدم وجود این واحدهای پولی، با وجود کاهش هزینه ضرب و چاپ سکه و اسکناس برای بانک مرکزی، سبب می‌شود تا در اکثر مواقع مبلغ پرداختی بیشتر از مقدار اصلی باشد که خود باعث اثر تورمی در پرداخت‌های خرد خواهد شد. لازم به ذکر است که مساله ذوب سکه در آن کشورها هم مطرح است و عدم ضرب مسکوکات باعث تورم بیشتر و کاهش عمر مفید سکه‌ها خواهد شد.

ممکن است این سوال پیش بیاید که برای حل این مساله از پرداخت الکترونیکی استفاده شود. استفاده از کارت بانکی برای خرید، پرداخت قبض و شارژ برای دارنده کارت رایگان است و از طرفی باعث پرداخت مبلغی بیشتر از مبلغ اصلی برای شخص نمی‌شود. ذکر این نکته ضروری است که هیچ چیز بی‌هزینه نیست و کارمزد تراکنش‌های خرید توسط بانک‌ها پرداخت می‌شود. هزینه هر تراکنش خرید حداقل برابر ۷۵۰ ریال و قبض و شارژ برابر ۱۵۶۳ ریال است که توسط بانک‌ها پرداخت می‌شود. این در حالی است که هزینه هر بار استفاده از اسکناس تنها چند ریال است. به عبارتی، استفاده از پول نقد به مراتب به صرفه‌تر از کارت بانکی در پرداخت‌های خرد و روزمره است. پرداخت کارمزد توسط بانک‌ها روی هزینه تمام‌شده پول اثر مستقیم می‌گذارد.

بر اساس تحلیل و شبیه‌سازی شبکه پرداخت کشور، استفاده از سکه و اسکناس برای پرداخت نقد تا سقف ۴۵۰ میلیون ریال توجیه اقتصادی دارد. به استناد گزارش بانک مرکزی، مجموع هزینه چاپ و امحا هر قطعه اسکناس به طور میانگین برابر ۲،۲۴۴ ریال است و طبق برآورد انجام شده هر اسکناس به طور مفید ۵ سال عمر کرده و در هر سال به طور متوسط در ۷۵ پرداخت استفاده می‌شود که معادل ۳۷۵ مرتبه گردش در عمر مفید خود است. به عبارت دیگر، هزینه هر بار استفاده از هر قطعه اسکناس در پرداخت نقد معادل ۶ ریال است. این در صورتی است که کارمزدی که بابت تراکنش خرید برای مبالغ کمتر از پنج هزار تومان به بانک‌ها تحمیل می‌شود برابر ۷۵۰ ریال است. یعنی، اگر مبلغ ۵۰ هزار ریال به صورت نقد و توسط ۵ اسکناس ۱۰ هزار ریالی پرداخت شود هزینه این پرداخت برابر ۳۰ ریال و اگر یک تراکنش خرید با همین مبلغ با کارت انجام شود هزینه آن ۷۵۰ ریال خواهد بود. بنابراین، هزینه تراکنش الکترونیکی حداقل ۲۵ برابر هزینه پرداخت نقد است. بنابراین، تراکنش‌های الکترونیکی سبب تحمیل هزینه گزاف به بانک‌ها می‌شود.

هزینه استفاده از هر سکه پنج هزار ریالی، به دلیل عمر بیشتر نسبت به اسکناس، با وجود قیمت فعلی حدود ۳ ریال است. از طرفی عدم وجود واحدهای پولی کمتر از ۱۰ هزار ریال به بهانه اقتصادی نبودن ضرب آن‌ها باعث می‌شود تا هر شخص در پرداخت نقد در اغلب موارد ملزم به پرداخت بیشتر شود. طبق نتایج به دست آمده از شبیه‌سازی شبکه پرداخت کشور، در صورت عدم وجود واحدهای هزار و دوهزار ریالی معادل ۰/۲۱ درصد تورم در سال ایجاد می‌شود. همانطور که مشاهده می‌شود، عدم وجود سکه در پرداخت‌های خرد، تورم بالایی ایجاد می‌کند. این در حالی است که بنا به گفته بانک مرکزی، ضرب مسکوکات توجیه اقتصادی ندارد و بهانه‌هایی مانند ذوب سکه آورده می‌شود. لازم به ذکر است که تحلیل‌های شرکت نبض افزار نشان می‌دهد که حدود ۳۰۰ میلیون قطعه سکه پنج هزار ریالی لازم است که در صورت نبودن آن، ۳۰۰ هزار میلیارد ریال هزینه بیشتر به جامعه تحمیل می‌شود که معادل ۰/۴ درصد تورم ایجاد می‌کند. برطبق تخمین بانک جهانی در سال ۲۰۱۹، تولید ناخالص داخلی ایران معادل ۴۶۳ میلیارد دلار بوده است. بنابراین، تورم یادشده معادل تحمیل حدود ۲ میلیارد دلار هزینه بیشتر به مردم است.

از طرفی، سکه فروخته می‌شود و پس از جمع‌آوری بخشی از قیمت آن جبران می‌شود. یعنی هزینه واقعی ضرب سکه کمتر از رقم اعلام شده از سوی بانک مرکزی است.

ضرورت اصلاح مدل کارمزد (به تبع آن مدل کسب و کار) در شبکه بانک‌داری و پرداخت الکترونیک به منظور کاهش هزینه بانک‌ها

در صفحه ۱۱ گزارش مرکز پژوهش‌ها این چنین ذکر شده است:

مطالعه تجربه کشورهای موفق و توجه به اولویت‌بندی مسائل پولی کشور نشان می‌دهد که حذف صفر از پول ملی زمانی قابل دفاع است که با بسته‌ای از اصلاحات پولی، بودجه‌ای و ثبات نسبی در اقتصاد کلان همراه باشد. در شرایط کنونی، نه تنها چنین بسته اصلاحی در کشور وجود ندارد، بلکه مهم‌ترین موتورهای تورم یعنی کسری بودجه دولت و مشکلات نظام بانکی، هنوز روشن هستند و موجب افزایش سطح عمومی قیمت‌ها و بی‌ثباتی اقتصادی می‌شوند.

نقد نبض افزار به بانک مرکزی:

تورم در ایران به خاطر تقاضای بالا نیست بلکه به خاطر عرضه بیش از حد پول و نقدینگی است که سبب کاهش ارزش پول می‌شود. بانک مرکزی باید مدیریت مناسب روی عرضه پول به صورت درون‌زا و برون‌زا انجام دهد.

از عوامل دیگر تورم هزینه‌ای است که تحت عنوان کارمزد تراکنش به بانک‌ها تحمیل می‌شود. به طور مثال فقط در سال ۹۸، حدود ۱۰۰ هزار میلیارد ریال کارمزد به شبکه بانکی تحمیل شده است. این درحالی است که هر بانک، در زمان سوددهی، بین چند ده میلیارد تا چند هزار میلیارد ریال، سود می‌کند.

امروزه در دنیا بانک‌ها سعی می‌کنند تا با استفاده از خدمات بانکداری ارائه‌شده، درآمد غیر مشاع کسب کنند تا بتوانند با کاهش آستانه سود خود از درآمد مشاع، درآمد ناشی از ارائه تسهیلات، نرخ بهره را کاهش دهند ولی در کشور ایران این مساله برعکس است. یعنی، نه تنها بانک‌ها درآمد غیرمشاع ندارند بلکه برای جبران هزینه خدمات به ناچار به اضافه برداشت یا افزایش نرخ بهره روی آورده‌اند که باعث نقدینگی درون‌زا می‌شود.

لازم است وزارت اقتصاد و دارایی به عنوان متولی اقتصاد کشور مدل قدیمی درآمد بانک‌ها را، که مبتنی بر درآمدهای مشاع است، تغییر دهد و سهم درآمدهای غیرمشاع به بالاتر از ۵۰ درصد برسد.

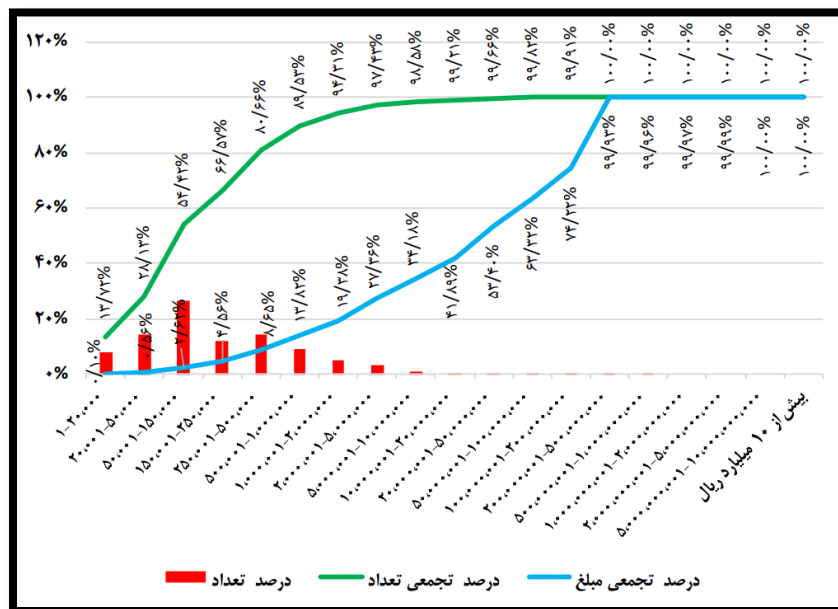
لزوم محاسبه و لحاظ کردن تورم در اثر گرد شدن (رند شدن) مبالغ تراکنش‌های پرداخت به دلیل فقدان مسکوکات خرد

در صفحه ۱۲ گزارش مرکز پژوهش‌ها این چنین ذکر شده است:

اجرای برنامه حذف صفر به دلیل فرآیندهای بسیار طولانی و سنگین اجرایی، بخشی از توان اجرایی و نیروی انسانی کشور را صرف مساله‌ای بدون الویت و اهمیت می‌کند و مسائل بسیار مهم‌تری نظیر اصلاح نظام بانکی، تعریف چهارچوب سیاست‌گذاری پولی، اصلاح نظام بودجه‌ای و چهارچوب مدیریت بدهی‌های دولت، به حاشیه رانده می‌شود.

نقد نبض افزار به مرکز پژوهش‌ها:

این مساله که حذف چهار صفر در صورت عدم اصلاح نظام پولی و بانکی کشور و مدیریت بدهی‌های دولت کارایی نخواهد داشت انتقاد درستی است ولی بدون اولویت نیست. اصلاح چهار صفر و احیای سکه و اسکناس هزینه بسیار کمتری نسبت به تورم ایجاد شده به دلیل کمبود مسکوکات دارد. از طرفی اگر این اصلاحات انجام نشود، هزینه پرداخت‌های خرد در شاپرک به سیستم بانکی تحمیل می‌شود. به طور مثال، بر اساس گزارش شاپرک، بیش از ۸۰ درصد تراکنش‌ها، همانطور که در شکل ۱ مشاهده می‌شود، کمتر از ۵۰۰ هزار ریال است حال آن‌که بر اساس تحلیل‌های شرکت نبض افزار پرداخت تا سقف ۴۵۰ میلیون ریال با پول نقد بسیار به صرفه‌تر از کارت است و در وضعیت فعلی، بانک‌ها تبدیل به پردازشگران تراکنش‌های خرد شده‌اند.

شکل ۱. توزیع مبالغ تراکنش‌های شاپرک در سال ۹۸

بر اساس شبیه‌سازی انجام شده در شرکت نبض افزار با همکاری دانشگاه تهران، عدم وجود واحد هزار ریالی باعث تورم ۰/۱۱ درصدی و عدم وجود واحدهای هزار و دوهزار ریالی باعث تورم ۰/۲۱ درصدی می‌شود. با توجه به تولید ناخالص داخلی کشور، که در سال ۲۰۱۹ معادل ۴۶۳ میلیارد دلار توسط بانک جهانی تخمین زده شده است، تورم ذکر شده سبب افزایش سطح قیمت‌ها به میزان ۵۱۰ و ۹۷۳ میلیون دلار می‌شود که با در نظر گرفتن قیمت هر دلار معادل ۱۵۰ هزار ریال به ترتیب برابر ۷۷ و ۱۵۰ هزار میلیارد ریال می‌شود. این هزینه در مقابل هزینه سکه‌های هزار و دوهزار ریالی بسیار زیاد است بیشتر به دهک‌های پایین جامعه تحمیل می‌شود. در حالی که اگر سرانه هر فرد ۱۰ سکه هزار ریالی و ۱۰ سکه دوهزار ریالی در سال باشد، با احتساب قیمت هر سکه هزار ریالی معادل ۳ هزار ریال و هر سکه دوهزار ریالی معادل ۵ هزار ریال، هزینه سالانه ضرب سکه از دو واحد یادشده معادل ۶/۵ هزار میلیارد ریال خواهد شد. بنابراین، حذف این دو واحد پولی حدود ۲۴ برابر هزینه بیشتر به مردم به صورت تورم تحمیل می‌کند.

لزوم توسعه ضرب مسکوکات و چاپ و نشر اسکناس‌ها با ریزدانگی مناسب

در صفحه ۱۴ گزارش مرکز پژوهش‌ها این چنین ذکر شده است:

پرداخت با سکه و مسکوک، تقریباً ۳ درصد کل تراکنش‌های اقتصاد ایران را شامل می‌شود.

نقد نبض افزار به بانک مرکزی :

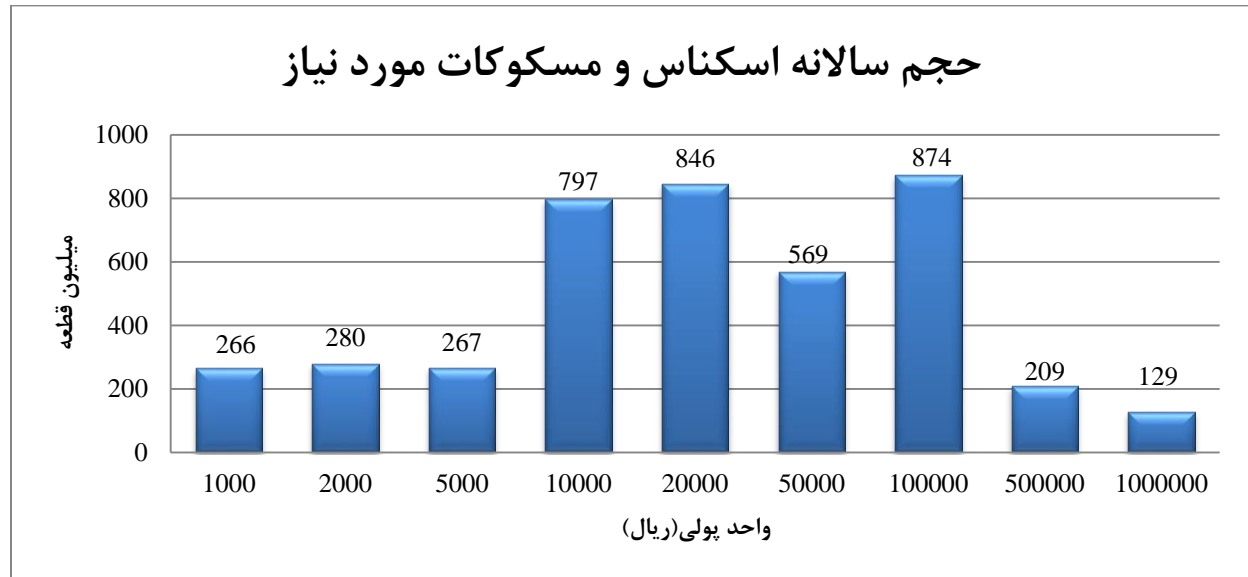
در این تحلیل از گزارش اقتصادی شاپرک استفاده شده است. در این گزارش به اشتباه " نسبت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به نقدینگی " و "نسبت ارزش تراکنش‌های شاپرکی به نقدینگی " با هم مقایسه شده است. در صورتی که، این دو کمیت دو بعد^۱ متفاوت دارند و قابل مقایسه نیستند. از طرفی بسیاری از تراکنش‌های شاپرک از نوع خرید نیست و گردش سکه و اسکناس نیز محاسبه نشده است. بنابراین ادعا انجام‌شده به هیچ عنوان قابل استناد نیست.

در سال ۹۸ کل حجم اسکناس و مسکوکات در دست مردم معادل ۴۱۰ هزار میلیارد ریال بوده است. با توجه به این که پول نقد از طریق خودپردازها در بین مردم توزیع می‌شود و کاست‌های هر خود پرداز به صورت هفتگی شارژ می‌شود، فرض می‌شود که مبلغ ۴۱۰ هزار میلیارد ریال هفته‌ای یک مرتبه گردش می‌کند پس میزان گردش اسکناس و مسکوکات برابر ۲۲ میلیون میلیارد ریال است. بر اساس گزارش شاپرک، مجموع گردش تراکنش‌های شاپرکی در سال ۹۸ برابر ۳۲ میلیون میلیارد ریال است. با در نظر گرفتن شاپرک و اسکناس و مسکوکات به عنوان ابزارهای پرداخت خرد، مجموع گردش‌ها برابر ۵۴ میلیون میلیارد ریال می‌شود که اسکناس و مسکوکات حدود ۴۱ درصد و شاپرک حدود ۵۹ درصد گردش‌ها را به خود اختصاص می‌دهد. لازم به ذکر است که حداقل سرعت گردش برای هر سکه و اسکناس در طول یک هفته در نظر گرفته شده است.

همچنین نسبت ارزش کل پرداخت‌های نقد به تراکنش‌های شاپرک حدود ۷۰٪ است. این در حالی است که هزینه کارمدهای پرداختی به شاپرک در سال ۹۸ بین ۷۵ تا ۱۰۰ هزار میلیارد ریال تخمین زده شده است ولی هزینه سالانه چاپ و توزیع اسکناس و ضرب مسکوکات با فرض این که تمام پرداخت‌ها تا سقف ۱ میلیون ریال به صورت نقد انجام شود، که بر اساس شکل ۱، ۹۰ درصد تراکنش‌های شاپرک را انجام می‌دهد، حدود ۱۲ هزار میلیارد ریال است. در شکل ۲، که بر اساس تحلیل‌ها و شبیه‌سازی‌های شرکت نبض افزار و دانشگاه تهران به

¹ dimension

دست آمده است، حجم سالانه مورد نیاز از هر واحد پولی نشان داده شده است. بر این اساس، هزینه ضرب سکه و چاپ و امحا اسکناس برابر ۱۲ هزار میلیارد ریال می‌شود که حدود ۰/۱۵ کل کارمزدهای پرداختی به شاپرک است.

شکل ۲ - حجم سالانه مورد نیاز از هر واحد پولی

بررسی تهدیدات از جنس آفند غیرعامل به دلیل تمرکز نظام‌های پرداخت و بانکداری الکترونیک کشور و عدم تولید و توزیع اسکناس و مسکوکات به میزان کافی.

در صفحه ۱۵ گزارش مرکز پژوهش‌ها این چنین ذکر شده است:

بانک مرکزی می‌تواند با فراهم کردن زیرساخت‌های فنی و مقرراتی، شرایط لازم برای توسعه فناوری‌های مالی خرد را فراهم کند. توسعه این ابزارهای پرداخت موجب می‌شود سهم اسکناس و مسکوک از مقدار فعلی نیز کمتر شود و اساساً اقتصاد نیاز کمتری به سکه و اسکناس داشته باشد به رغم این که طبق مصوبه هیات دولت، در جلسه ۱۳ آبان‌ماه ۱۳۹۷ بانک مرکزی مکلف شده بود که چارچوب‌ها و ضوابط بانکی خرد، کیف پول الکترونیک و پرداخت‌های مبتنی بر انواع فناوری‌ها را ظرف ۱ ماه از ابلاغ مصوبه، تصویب، تدوین و ابلاغ کند اما با گذشت ۱ سال از موعد مقرر، بانک مرکزی هنوز این اقدام را انجام نداده است.

نقد نبض‌افزار به بانک مرکزی و مرکز پژوهش‌های مجلس :

حجم سکه و اسکناس باید مشخص باشد تا در مواقع لزوم بتواند نقش خود را ایفا کند. توسعه ابزارهای الکترونیکی باعث کاهش سرعت گردش سکه و اسکناس و در نتیجه کاهش استهلاک آن‌ها می‌شود. از علل مهم دیگر تقویت سکه و اسکناس باید به بحث پدافند غیرعامل اشاره کرد. در مواقع سیل و زلزله که تاسیسات الکترونیکی از کار می‌افتند، در صورت فقدان ابزار پرداخت جایگزین، پرداخت‌ها دچار مشکل می‌شوند. شایسته است وضعیت شهرهایی مانند پل‌دختر و کرمانشاه در هنگام وقوع سیل و زلزله بررسی شود و اثرات عدم وجود پول و دسترسی به زیرساخت‌های مخابراتی و بانکداری الکترونیکی بررسی شود. شایان ذکر است که هزینه استفاده از کیف پول و فناوری‌های جدید ارزان‌تر از سکه و اسکناس نیست. همچنین، ضریب نفوذ ابزارهای الکترونیکی در کشور نسبت به سکه و اسکناس کمتر است.

یادآوری می‌شود که با توجه به مدل کارمزد شاپرک، هیچ مدل کسب و کاری قابل رقابت با شاپرک برای توسعه کیف پول الکترونیکی وجود ندارد و مدل کسب و کار کیف پول الکترونیکی، با توجه به ذات غیر هم‌زمان آن (آسنکرون)، ملاحظات زیادی دارد که برای جلوگیری از خلق پول باید رعایت شود. در غیر این صورت، می‌تواند به مشکلات نقدینگی و تورم دامن بزند.

لزوم کاهش فشار و هزینه عملیاتی بانک‌ها در پردازش تراکنش‌های خرد

در صفحه ۱۷ گزارش مرکز پژوهش‌ها این چنین ذکر شده است:

بانک مرکزی مدعی است که عدم رواج معاملات با سکه و اسکناس موجب شده است پرداخت‌های خرد با استفاده از پایانه‌های فروشگاهی انجام شود. هر تراکنش هزینه‌ای به میزان حداقل ۷۵۰ ریال دارد و از آن‌جا که در سال ۹۷ معادل ۳۲/۷ درصد از کل تراکنش‌های انجام شده با POS (۶/۳ میلیارد تراکنش) برای تراکنش‌های کمتر از ۵۰ هزار ریال اتفاق افتاده، این مساله ۴۷۲۵ میلیارد ریال هزینه به شبکه بانکی تحمیل کرده است.

نقد نبض افزار به بانک مرکزی:

طبق گفته بانک مرکزی، پرداخت‌های الکترونیکی خرد هزینه‌ای گزاف به بانک‌ها تحمیل می‌کند. نکته قابل توجه این است که بانک مرکزی از ذی‌نفعان کارمزدهای دریافتی از بانک‌ها برای تراکنش‌های خرد است. به ازای تراکنش‌های کمتر از ۵۰ هزار ریال، ۷۵۰ ریال کارمزد توسط بانک صادر کننده و حساب پذیرنده پرداخت می‌شود که ۲۵۰ ریال سهم سویچ شتاب و ۲۵۰ ریال سهم شاپرک است. بنابراین با استناد به گزارش موجود از رقم ۴،۷۲۵ میلیارد ریال هزینه‌ای که بانک‌ها بابت کارمزد پرداخت کرده‌اند، حدود ۳۱۵۰ میلیارد ریال آن سهم سویچ‌های شتاب و شاپرک بوده است که متعلق به بانک مرکزی هستند. با توجه سیستم کارمزد فعلی، در سال ۹۸، مجموع کارمزد پرداختی بانک‌ها به سویچ‌های شتاب و شاپرک برابر ۱۷ هزار میلیارد ریال بوده است که رقم قابل توجهی است. لازم است رقم ۵۰۰ ریالی دریافتی توسط بانک مرکزی با هزینه چند ریالی استهلاک سکه و اسکناس مقایسه شود و در اینجا رگولاتور پولی-بانکی برخلاف وظایف ذاتی خود، که آماده کردن ابزار پرداخت ارزان برای کشور و صیانت از پول ملی است، در درجه اول با قصور از وظایف خود هزینه گزافی به بانک‌های کشور تحمیل می‌کند و بانک‌ها ضررده می‌شوند، که ریسک زیادی برای اقتصاد کشور ایجاد می‌کند و در درجه دوم این عمل، با توجه به بالا بردن هزینه تمام شده پول، باعث کاهش ارزش پول می‌شود که در تضاد با وظایف ذاتی بانک مرکزی است.

لزوم توسعه ضرب مسکوکات و چاپ و نشر اسکناس‌ها با ریزدانگی مناسب

در صفحه ۱۷ گزارش مرکز پژوهش‌ها این چنین ذکر شده است:

جایگزینی پرداخت با POS بیشتر به دلیل سهولت این نوع پرداخت در مقایسه با حمل اسکناس و مسکوک است نه به دلیل کمبود مسکوک.

نقد نبض افزار به مرکز پژوهش‌ها:

هر دو مورد یادشده از دلایل جایگزینی ابزار سنتی با جدید است. بدیهی است زمانی که سکه و اسکناس کافی برای پرداخت نقد در دسترس افراد نباشد، پرداخت‌ها با کارت بانکی انجام می‌شود. همچنین، عدم پرداخت کارمزد تراکنش‌های بانکی توسط دارندگان کارت و تحمیل این هزینه به بانک‌ها نیز از دلایل اقبال به استفاده از کارت بانکی در پرداخت‌ها است.

لزوم حذف چهار صفر به همراه اصلاحات لازم در نحوه ضرب سکه و چاپ اسکناس، همزمان با اصلاحات زیربنایی در اقتصاد و بانکداری

در صفحه ۱۹ گزارش مرکز پژوهش‌ها این چنین ذکر شده است:

اگرچه حذف صفر تقریباً هیچ تاثیری بر متغیرهای بنیادین اقتصاد (تورم و رشد اقتصادی، ارزش پول ملی و ...) ندارد اما فرآیندهای اجرایی زمان‌بر و دقیقی را می‌طلبد که قطعاً بخشی از توان اجرایی کشور را درگیر خود خواهد کرد. در شرایطی که اقتصاد کشور نیازمند اصلاحات ساختاری و اساسی است، در اولویت قراردادن مقوله- ای که در بهبود واقعی وضعیت اقتصادی بی‌تاثیر است و بخشی از توان اجرایی کشور را به خود اختصاص دهد، بهینه نیست.

نقد نبض افزار به مرکز پژوهش‌ها:

در صورتی که سبب تقویت ابزار پرداخت نقد شود تاثیرگذار است. این امر سبب افزایش سرعت گردش پول در پرداخت خرد می‌شود و از طرفی با کاهش هزینه تمام‌شده پول برای بانک‌ها منجر به کاهش تورم خواهد شد. همانطور که پیش‌تر اشاره شد، عدم وجود واحدهای پولی خرد و اسکناس ریز موجب تورم می‌شود. تا ۱۵۰ هزار

میلیارد ریال هزینه اضافی پرداختی فقط در صورت حذف واحدهای هزار و دوهزار ریالی و در صورتی که واحد پنج‌هزار ریالی نیز به واحدهای حذف‌شده اضافه شود، هزینه اضافی پرداخت‌شده تا سقف ۳۰۰ هزار میلیارد ریال در سال افزایش می‌یابد که بیشتر دهک‌های پایین جامعه این مبلغ را پرداخت خواهند کرد. این میزان معادل حدود ۲ میلیارد دلار ضربه به اقتصاد کشور، با محاسبه هر دلار معادل ۱۵۰ هزار ریال، است.

لزوم حذف چهار صفر به همراه اصلاحات لازم در نحوه ضرب سکه و چاپ اسکناس، همزمان با اصلاحات زیربنایی در اقتصاد و بانکداری

در صفحه ۲۰ گزارش مرکز پژوهش‌ها این چنین ذکر شده است:

مطالعه تجربه دیگر کشورها نشان می‌دهد اگر حذف صفر و تغییر واحد پول ملی با اصلاحات ساختاری و اساسی در اقتصاد کشور همراه نباشد، بعد از مدتی دوباره فرآیند کاهش ارزش پول ملی آغاز شده و مجبور به حذف صفر خواهیم بود. این مساله در شرایطی که اقتصاد در معرض شوک‌های داخلی و خارجی قرار دارد که با توجه به بسترهای معیوب نظام بودجه‌ریزی و نظام بانکی هریک می‌توانند موجب تشدید تورم شوند، بسیار جدی‌تر خواهد بود. در واقع، نه تنها در لایحه فعلی، بسته اصلاحی فراهم نشده، بلکه برای اجرای این لایحه، زمانی انتخاب شده است که احتمال وقوع یا تداوم تورم در آن زیاد است و این مساله اصولاً فاقد توجیه است.

نقد نبض افزار به مرکز پژوهش‌های مجلس:

با فرض ۲۰٪ تورم سالیانه، با گذشت ۱۳ سال سطح عمومی قیمت‌ها ۱۰ برابر می‌شود. بنابراین، حذف ۴ صفر در نتیجه تورم ۵۰ ساله ایجاد شده است. به عبارتی، فرآیند حذف صفر باید مدت‌ها پیش رخ می‌داد. از طرفی مساله حذف ۴ صفر، در صورتی سکه تا سطح ۱ قران ضرب شود، نه تنها اثر تورمی نخواهد داشت بلکه باعث کاهش تورم نیز خواهد شد.